

Citation:

J. Offerhaus, Levensbericht G. Ripert, in:
Jaarboek, 1958-1959, Amsterdam, pp. 319-324

HERDENKING
VAN
GEORGES RIPERT
(22 april 1880—4 juli 1958)

Op 4 juli 1958 is onverwacht, terwijl hij aan de schrijftafel een nieuwe uitgave van zijn *Traité* over Handelsrecht voorbereidde, overleden Georges Ripert, de meester van het Franse privaatrecht, die in 1950 buitenlands lid werd van deze Akademie.

Geboren op 22 april 1880 te La Ciotat (Bouches-du-Rhône), heeft deze sterke en bewegelijke man, zeldzaam begaafd en zeldzaam begenadigd, aan de Universiteiten van Aix-en-Provence en Parijs een uitzonderlijk brillante loopbaan gevolgd, en zich nationaal en internationaal een onbetwist en universeel gezag verworven.

Na zijn beide dissertaties van Aix, de juridische van 1902 en de economische van 1904, slaagde hij in 1906 te Parijs als agrégé, reeds bij zijn eerste concours, en als beste, en werd terstond naar Aix geroepen, waar hij tot 1918 als hoogleraar aan zijn oude Faculteit verbonden was. Groot was de invloed die van de Parijse „conférences d'agrégation” op hem was uitgegaan. Zijn intellect was zo scherp en zijn karakter zo gaaf, dat hij altijd gemakkelijk heeft kunnen erkennen, hoeveel Ambroise-Colin, Capitant, Planiol, Lyon-Caen, Tissier en anderen voor hem hadden betekend. Hij vereerde Edmond Thaller, voor wiens *Traité de droit commercial* hij te Aix reeds spoedig de twee delen over zeerecht bewerkte. Daaruit kwam zijn eigen „*Droit Maritime*” voort, waarvan de eerste druk van 1913 zijn naam heeft gevestigd, als specialist en tegelijk als civilist in het algemeen. In edities van 1920 en 1930 en in de 4e van 1950-1953 is hij het zeerecht trouw gebleven. Zijn „*Précis de droit maritime*” volgde in 1939 en beleefde in 1956 de 7e druk.

In 1918 kwam Ripert te Parijs, eerst als „chargé de cours”, spoedig daarna als hoogleraar in het burgerlijk recht naast Marcel Planiol. In 1934 verkoos hij als leeropdracht „législation commerciale comparée et droit maritime”, een overgang die zijn omgeving verraste, maar die verklaarbaar was uit zijn behoefte aan verruiming van horizon en de uitzonderlijke plaats die hij zich in weinige jaren in de Franse zeerechtswereld en bij internationale conferenties op dit terrein had verworven.

Hij vervulde zijn ambt tot 1950 en trok van de eerste jaren af enorme colleges, ook aan de Ecole des Sciences politiques, de Ecole des Hautes Etudes Commerciales en de Ecole Coloniale. In 1937 werd hij Membre de l'Institut als lid van de Académie des Sciences morales et politiques, waarvan hij in 1957 President is geweest. In 1938 koos zijn Faculteit hem eenstemmig tot Doyen.

Het was reeds in de eerste Parijse jaren dat Planiol, door ongeneeslijke ziekte buiten staat tot voortzetting van zijn driedelig *Traité élémentaire de droit civil* — dat van 1899 af acht drukken had beleefd —, zijn taak overdroeg aan Ripert. Van 1925 af verschenen drie nieuwe edities en in 1939 deed Ripert een „refonte” uitkomen, als *Traité élémentaire de droit civil de Planiol*, waarin hij op zijn beurt Jean Boulanger betrok; de 5e editie hiervan is van 1950.

Alsof dit niet reeds genoeg was voor het burgerlijk recht, nam Ripert op door Planiol gelegde grondslagen de leiding op zich van de „grote” Planiol, het „*Traité pratique de droit civil français*” in 14 delen, geschreven door een keur van hoogleraren aan de Rechtsfaculteiten en uitgegeven van 1925 tot 1933, door Ripert met toewijding gecoördineerd en persoonlijk geretoucheerd. Van de tweede editie, sedert 1952, was bij zijn dood slechts het laatste deel nog niet verschenen. Het is een standaardwerk, en om dit te beseffen moet men weten hoezeer de Franse privaatrechtswetenschap in de gehele wereld wordt uitgedragen.

Ripert was nagenoeg 50 jaren „arrétiste”, annotator der belangrijke rechterlijke uitspraken. Van het *Recueil Dalloz* nam hij in 1937 na het overlijden van Capitant de juridische leiding op zich.

Een veelzijdig man als hij kon voldoen aan de behoefte van de Franse rechtspraak tot encyclopedische inlichting over wetgeving, administratie en jurisprudentie. Na de oorlog, bij de reconstructie van de uitgaven-Dalloz, verzorgde hij de vier delen *Nouveau Répertoire de Droit* (1947), daarna de „*Encyclopédie juridique Dalloz*”, waarin drievierde van de 16 delen verschenen zijn. Dalloz dankt hem voor „*sa science juridique, son discernement dans le choix des collaborateurs, sa vigilance dans le maintien si nécessaire de l'unité d'un grand ouvrage collectif*”.

In alles was hij helder, duidelijk, vlug van geest, een harde werker en hartstochtelijk schrijver. Het scheen alsof alles hem zonder inspanning en zelfs zonder spanning gelukte, waarlijk „*facile princeps*”.

Het moeilijkste probleem vond onder zijn handen een aantrekkelijke oplossing en van het schijnbaar eenvoudige kon hij zijn leerlingen de wezenlijk verwikkelde aard aantonen. De Franse ambtgenoten zelf bewonderden zijn taal en stijl. Als hij sprak — en ik heb hem dikwijls horen spreken — was alles zinvol, met geen woord te veel en in volmaakt afgewogen rhetoriek, zijn improvisaties kon men zó laten drukken. Hij zag terstond de grondslagen en het logisch verband en dwong tot luisteren. Zijn rechtsconstructie was oorspronkelijk, zonder zich te verliezen in abstracte dogmatiek, want hij had grote praktische zin en de gave, begrijpelijke rechtsregels te ontwerpen, aangepast aan het sociaal en het beroepsmilieu, waarin zij zouden hebben te gelden. „*De l'audace raisonnée, de la hardiesse réfléchie*”, dat schrijft de Faculteit van Montreal over hem.

Men moet deze pétillante figuur zo voor zich zien, om te begrijpen hoe hij snel naar voren kwam in de Franse Vereniging voor Zeerecht en als vertegenwoordiger, zowel van de bedrijfswereld in het *Comité Maritime International*, als van zijn Regering bij de Brusselse Diplomatieke Zeerechtsconferenties (nog in 1952 en 1957), maar ook bij het luchtrecht, waarvoor hij in 1923 het eerste wetsontwerp voor Frankrijk opstelde, en bij het recht van de binnenvaart en nog in juni 1958 de industriële eigendom. Er is één voor-

behoud: hij onthield zich van de Engelse taal, die hem niet lag. Maar hij was overal bij en onvermoeid.

Bij de caesuur van de laatste oorlog was Ripert van augustus tot december 1940 Secrétaire d'Etat à l'éducation nationale van de wapenstilstandsregering. Na de oorlog is uit een nauwkeurig en onpartijdig onderzoek bij een „non-lieu” vastgesteld dat hem zelfs geen minimaal verwijt trof en dat zijn patriotisme boven twijfel verheven en door standvastige daden bevestigd was. Mijn bronnen over deze periode getuigen van de diepste eerbied voor zijn karakter en zijn arbeid ten bate van de Universiteiten van Frankrijk. Zijn land heeft hem geëerd als vroeger, hem wederom als zijn vertegenwoordiger aangewezen en hem na zijn aftreden de titel van Professeur honoraire, nu ook van Parijs, toegekend.

Toen hij in 1950 zijn 70e jaar voltooid had, is hem een tweedelige bundel opgedragen, getiteld „Le droit privé français au milieu du XXe siècle”, waarin 53 hoogleraren van alle Franse Rechtsfaculteiten met bijdragen, gericht op theorie en practijk van het gehele privaatrecht, een nationaal monument hebben gebouwd voor hun recht en ter ere van hun vriend en meester, een boek dat bij Nederlandse juristen nog altijd nagenoeg onbekend is.

Intussen had Ripert in de latere oorlogsjaren op de grondslag van zijn colleges handelsrecht een „Traité élémentaire de droit commercial” geschreven, dat in 1948 verscheen. Het werk is een en al beweeglijkheid. Het neemt stelling tegen de pogingen van degenen die het handelsrecht in de banen van het gewone burgerlijk recht hebben willen leiden, met deze woorden: „Des analyses ingénieuses, parfois même trop subtiles, leur ont permis d'appliquer le jeu des contrats et des obligations à des opérations que le droit civil ne connaît pas. Ils n'ont pourtant pas réussi à effacer l'originalité des institutions et des règles commerciales, souvent même l'échec de leur tentative l'a accusée davantage”. Deze strijd voor de autonomie van het handelsrecht is ook bij ons bekend, maar de uitslag was hier juist tegengesteld. Ripert beschrijft de onderneming en de vennootschap in het licht van het publiekrecht en het dirigisme, dat toch de technische middelen van het privaatrecht is blijven toepassen: „et le

droit commercial conquiert ainsi son farouche vainqueur". Van dit boek, dat hij zelf reeds had herzien, tezamen met Paul Durand en René Roblot, is de 2e editie nu gereed voor verschijning. De drukproef van het bewogen voorwoord van Durand ligt vóór mij.

Naast dit rechtswetenschappelijk werk van vóór en na de oorlog overzien wij nu ook de tweede reeks van geschriften, de vijf boeken, waarvan de titels een credo vormen en zonder welke men Ripert in zijn betekenis voor wetenschap en cultuur niet kent. Hij poogde daarin de bronnen van het recht op te sporen. Reeds in 1925 verscheen het zo bekend geworden werk „La règle morale dans les obligations civiles”, in 1937 „Le régime démocratique et le droit civil moderne”, sceptisch en teleurgesteld, in 1946 „Aspects juridiques du capitalisme moderne”, in 1949 „Le déclin du droit”, zedelijk verontrust, maar strijdvaardig en tenslotte, in 1955, opgedragen aan de ambtgenoten die hem huldigden, met blijmoedig geloof, „Les forces créatrices du droit”, waar Ripert, in zijn „préface”, de reeks van vier aldus schetst: „J'ai tenté d'étudier, dans des ouvrages successivement publiés, la naissance des lois en examinant quelle influence exercent, pour la création du droit, les préceptes de la morale chrétienne, la force du nombre dans une démocratie, la défense des intérêts dans une société capitaliste, et aussi quel danger naît du trop facile abandon des principes traditionnels”.

Het zijn prachtige boeken, vol overtuiging en rijk aan documentatie, zijn strijd voor de vrijheid en het recht heeft hem gepassioneerd en hij heeft, zo spreekt hij zelf bij de huldiging van 1950, het „déclin” slechts aangewezen „pour que personne ne puisse confondre certaines dispositions temporaires du pouvoir politique avec la sagesse des grands principes du droit français”. Wij zien in Ripert, evenals bij Paul Scholten, het bouwende en het beschouwende in één persoon verenigd.

Zo evenwichtig was ook zijn karakter. Hij had met zijn gaven een recht op zelfvertrouwen, maar hij was een trouw vriend en een steun voor jongeren, buigzaam maar krachtig, vol goedheid en humor. „L'œil lumineux, la lèvre charnue et malicieuse, le port alerte et le verbe alacre, jusqu'au dernier jour”, schreef het Journal

Clunet. Portret en handschrift leg ik voor u neer. Een speelse geest: ik meende eens een redactie te verbeteren door „à raison de” te vervangen door „en vertu de”, waarop Ripert pijlsnel intervenieerde: „mais, la raison et la vertu, c’est le contraire”. Beginselvast: toen wij te Amsterdam in 1949 de laatste hand legden aan de nieuwe regels voor avarij-grosse, verhief Ripert terecht zijn stem tegen de Rule of Interpretation, de Makis-Rule, een Britse praktijkoplossing zonder logisch fundament, waarna de Amerikanen dreigden af te reizen omdat zij niet waren overgekomen om te luisteren naar de betogen van een Franse professor. Hij liet zich overstemmen. Maar ik wil mij niet verliezen in zoveel persoonlijke herinneringen. In deze eigen zaal vergaderden wij in 1953 met hem over passagiersrecht en op deze zelfde plaats nam hij in september 1957 intensief deel aan de discussies in het Institut de Droit International, de laatste keer dat wij hem zagen.

Van zijn persoon en werk ging groot gezag uit, vooral in de Code-landen, in Canada, in Louisiana en in Zuid-Amerika. Waarom wij hem in de Nederlandse doctrine nog te weinig aantreffen, ondanks talloze verwijzingen naar plaatsen uit zijn werken? Meijers heeft in 1932 een Akademie-verhandeling geschreven over „Uitlegging en toepassing in Nederland van aan de Code Civil ontleende wetsvoorschriften”. Uit gelijke teksten heeft zich een divergente rechtspraak en theorie ontwikkeld. De risico-aansprakelijkheid, beroepsfouten, onstoffelijke schade, de verbintenis uit de moraal, de billijkheid en de goede trouw, de zekerheidsoverdracht, ongerechtvaardigde verrijking, rechtspersoon en onderneming, men treft ze alle bij Ripert aan, maar Nederland ging daarin zijn eigen belangrijke weg; slechts is ons taalgebied kleiner. Een kritische rechtsvergelijkende studie van de recente Franse en de Nederlandse doctrine moet nog worden geschreven.

Ook Nederland heeft reden om Georges Ripert dankbaar te zijn voor wat hij geschonken heeft. Figuren als hij houden onze liefde voor de wetenschap van het recht levend, ook nadat zij zijn gestorven.

J. OFFERHAUS